

Шекспир асарларининг ўзбекча таржималари лингвопоетикаси

Матсолаева Сурайё Қувондиқ қизи

Урганч давлат университети, Урганч, Ўзбекистон. Филология факултети,

Лингвистика (инглиз тили) 2-курс магистранти

Аннотация: *Мақолада Шекспир асарларининг ўзбекча таржималари лингвопоетикаси кўриб чиқилди.*

Калит сўзлар: *Ўзбекистон, Шекспир, Андроник, Генрих, Тилимиздаги меҳр-оқибат.*

КИРИШ

«Тилимиздаги меҳр-оқибат, меҳр-муҳаббат, меҳр-шавқат, қадр-қиммат деган, бир-бирини чуқур маъно-мазмун билан бойитадиган ва тўлдирадиган иборалар бор. Қанчалик галати туюлмасин, бу ибораларни бошқа тилларга айнан таржима қилишининг ўзи мушкул бир муаммо»

Ислом Каримов

MUXOKAMA VA NATIJALAR

Бугунги кунда маънавиятимизни юксалтириш, ёшларимизда миллий ва умуминсоний кадриятларга чуқур хурмат ҳиссини уйғотиш олий таълим муассасасида фаолият юритаётган ҳар бир педагогнинг зиммасида бўлган масъулиятли вазифалардан бири бўлиб турипти. Ўзбекистонни, ўзбек миллий меросини жаҳонга танитиш, кундан-кун ривожланиб, дунёда тобора мавқеи ортиб бораётган юртимизни, халқимиз ҳаёти ва бадиий тафаккурини адабиёт воситасида, хусусан, бадиий таржима йўли билан кенг ёйиш, тарғиб қилиш кечуиктириб бўлмас вазифалардандир. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг куйидаги сўзларини эсга олиш зарур: “Узоқ йиллар давомида ўзбек адабиётини тўғридан-тўғри она тилимиздан таржима қилиб келган чет эллик таржимонлар билан бирга, мамлакатимиз олий ўқув юртларида таълим олаётган истеъдодли ўғил-

қизларимизни мана шу машаққатли, айна пайтда олийжаноб ишга жалб этиш, бу масаланинг ечими билан бевосита боғлиқ бўлган ташкилий-амалий вазифаларни ҳал қилишимиз мақсадга мувофиқ бўлар эди.”[1.42б.]

“Бизнинг Шекспир ҳақида” деб аталган иккинчи хотирасида Жонсон Шекспирга янада юқори баҳо беради: “.....мен уни инсон сифатида севар эдим, мухлислари қаторида туриб, улар билан биргаликда унга ҳурмат бажо келтириб, таъзим қиламан. У виждонли, кўнгли очик ва хуштабиат, бой фантазияга, ўткир мулоҳаза ва қаламга эга бўлган одам ади, шунинг учун ниҳоятда тез ва осон ёза олган.... У чуқур ва ўткир ақл эгаси эди, лекин баъзан ўзини ўзи назорат қила олмаган, шу боис айрим хатоларга ҳам йўл қўяр эди. Аммо унинг яхшилик жиҳатлари камчиликларидан устун турарди” дейди. “Ҳақиқатдан ҳам, Шекспир асарларида онда-сонда шошма-шошарликлар учрайди” [2.77б.]

Шекспир фақатгина иккита достонини ўз ихтиёри билан нашрга топширган, қолганларининг ҳаммаси муаллифнинг қаршилик кўрсатишига қарамай босиб чиқарилган. Шекспирнинг қуйидаги драмалари: “Тит Андроник”, “Генрих VI” (2- ва 3-қисмлари), “Ричард II”, “Муҳаббатнинг самарасиз уринишлари”, “Венециялик савдогар”, “Генрих V”, “Беҳуда шов-шув”, “Ёз кечасидаги туш”, “Виндзориялик хазилкашлар”, “Ҳамлет”, “Қирол Лир”, “Троил ва Крессида” ва “Перикл” ҳаётлигида чоп этилган. “Адашишлар комедияси”, “Қайсар қизнинг қуйилиши”, “Вероналик икки йигит”, “Қирол Жон”, “Бу сизга маъқулми?”, “Ўн иккинчи кеча”, “Юлий Цезарь”, “Яхшилик билан тугаган иш яхши”, “Ўчга ўч”, “Афиналик Тимон”, “Макбет”, “Антоний ва Клеопатра”, “Кориолан”, “Цимбелин”, “Қиш эртаги” ва “Бўрон” кейин нашр этилган.

Шекспир вафотидан етти йил ўтгандан сўнг Ж.Хеминг ва Г.Кондел Жонсон иштироки ва раҳбарлигида драматург асарларини тўплаб, нашрга тайёрлаган эдилар. Қисман ноширларнинг хусусий мулкига айланган, актёрлар қўлида тарқалиб кетган пьесалар қўлёзмаларини тўплаш, уларнинг матнини тиклаш, таҳрир қилиш каби мушкул ишни драматургнинг дўстлари амалга оширишди. 1623 йилда 998 саҳифадан иборат, катта ҳажмда фолио (катта ҳажмдаги китоб), Вильям Шекспирнинг комедия,

хроника (йилнома) ва трагедиялари, аслият ва аниқ нусхадан босилган” номи остида босилган. Мазкур нашрнинг бизгача етиб келган икки юзга яқин нусхасининг 14таси тўлиқ ҳолда мавжуд.

Тўплам одатга кўра бирор лорд (Англияда зодагонларнинг авлоддан авлодга келадиган олий унвон ва шу унвонга эга бўлган киши), амалдорга бағишланиши керак эди. Ҳемен ва Кондел фолиони икки граф-Пембрук ва Монтгомерига бағишлайдилар, бағишлашда камтаринлик билан “Биз фақат вафот этган муаллифга хизмат қилиб, унинг етимлари (асарлари назарда тутилмоқда) ғамхўрлик қилдик, пьесаларини тўпладик, биз шахсий манфаатдорлик ва шухратга интилганимиз йўқ, балки буюк шухратга муносиб бўлган дўстимиз Шекспир хотирасини абадийлаштиришга уриндик, холос” [3.386.].

ХУЛОСА

Шекспир ижодини баъзи олимлар уч даврга, баъзилари эса тўрт даврга ва бу тўрт давр ичида тағин турлар, жанрларга ажратадилар. Шекспирникидек бой, турли жанр ва ғоявий йўналишдаги адабий мероснинг ўрганилишини осонлаштириш учун даврларга ажратиш зарур, аммо қанчалик даврларга ажратилмасин, шартли бўлиши аниқ. Масалан, “Юлий Цезарь” трагедияси 1599 йилда ёзилганлиги маълум, бироқ бу трагедия ҳам ғоя, ҳам шакл жиҳатдан шу йилларда яратилган асарларидан анча фарқ қилади ва 1600 йилдан сўнги трагедияларга яқин туради. 1600 йилда ёзилган “Ўн иккинчи кеча” комедияси эса, аксинча, биринчи даврда яратилган оптимистик трагедияларига яқин ва 1601 йилдаги “Ҳамлет”дан бутунлай фарқ қилади. Демак, Шекспир асарларини яратилиш пайтига қараб эмас, балки уларни характери ғоявий йўналишига қараб ажратиш мақсадга мувофиқдир.

REFERENCES:

1. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. Тошкент, “Маънавият”, 2008. 68 б.
2. Самуэл Маршак. Поэзия перевода. «Литературная газета», 31 мая 1962 г. 42с.

3. Сидоренко Т.К. Префиксальный элемент SUPER – в произведениях Шекспира // Вопросы английской лексикологии и лексикографии. – Пятигорск, 1990. – С. 87-91.
4. ИСМАТОВА ЮЛДУЗ ШУХРАТ ҚИЗИ, ШЕКСПИРНИНГ “ОТЕЛЛО” ТРАГЕДИЯСИ АСЛИЯТДАН ТАРЖИМАСИ ТАҲЛИЛИ (Жамол Камолов таржималари асосида). ДИССЕРТАТЦИЯ